

Oud-Voorburgers

Alexander Crèvecoeur, Willem Lindenburg en Johannes Bondt

Historisch Voorburg Jaargang 26 2020 nummer 2

Oud-Voorburgers

Alexander Crèvecoeur, Willem Lindenburg en Johannes Bondt

Historisch Voorburg Jaargang 26 2020 nummer 2

Inhoud

Van de redactie		3
1	De Crèvecoeurs; vergeten bewoners van het herenhuis van <i>Oostenburg</i> aan de Broeksloot	Arie L. Spaans 4
2	Voorburg en de Engelandvaart ’40-’45; miraculeuze ontsnapping in de Den Burghstraat	Jacques Plugge 12
3	Johannes Bondt (1700-1754); predikant in Voorburg	Bart Seelemeijer 22
Colofon		49

Afbeeldingen omslag

Voorzijde:

Oprijlaan naar het herenhuis van *Oostenburg* in 1908 (het woonadres van de Crèvecoeurs van 1906 tot 1912), vlak voor het kappen van de iepenbomen in verband met de uitbreidingsplannen van Voorburg. Foto Alexander Crèvecoeur. Collectie Rob Crèvecoeur

Achterzijde:

Linksboven: De Broeksloot, gezien vanuit het ‘bos’ van *Oostenburg*, zomer 1910. Foto Alexander Crèvecoeur. Collectie Rob Crèvecoeur

Rechtsboven: De achterzijde van *Oostenburg*, met links het ‘bos’ en rechts het jaagpad langs de Broeksloot, circa 1910. Foto Alexander Crèvecoeur. Collectie Rob Crèvecoeur

Linksonder: De vijf Engelandvaarders na hun aankomst in Londen. Van links naar rechts: Leen Pot, Hendrik van der Wijck, Charles van Houten, ‘Chris’ Lindenburg en ‘Pietje’ Six. Foto uit: F. Visser, *De bezetter bespied* (1983)

Rechtsonder: Oude Kerk Voorburg, Ansichtkaart circa 1920. Collectie Anne Jacobs

Van de redactie

De achter ons liggende publicatie van de volumineuze boekdelen over de Vliet, de Gouden Eeuw en *Vreugd & Rust* heeft ons bijna doen vergeten dat *Historisch Voorburg* van origine een tijdschrift is, een periodiek van een vereniging dat ruimte biedt aan haar leden om hun historische kennis, ervaringen en onderzoeken met elkaar uit te wisselen.

Deze aflevering van *Historisch Voorburg* breekt de reeks van dikke boeken af en ze presenteert zich weer welbewust als een nummer van zo’n tijdschrift. Dat blijkt ook al meteen uit de inhoud. Anders dan bij de genoemde boeken is er geen overkoepelend thema; hier zijn artikelen bijeengebracht over een moedige Voorburgse Engelandvaarder, over de wederwaardigheden van een achttiende-eeuwse Voorburgse predikant en over een bewoner van het herenhuis van een der historische boerderijen met een passie voor de Voorburgse avifauna. Ze zijn alleen verbonden door het feit dat ze betrekking hebben op Voorburg.

De redactie is heel dankbaar voor deze bijdragen van Bart Seelemeijer, Arie L. Spaans en Jacques Plugge en nodigt anderen, zowel leden als buitenstaanders, vriendelijk uit hun voorbeeld te volgen en bij te dragen aan de geschiedschrijving van onze mooie gemeente. Voorburg heeft meer facetten dan wij wel eens denken.

1. De Crèvecoeurs, vergeten bewoners van het herenhuis van Oostenburg aan de Broeksloot

1.01 Alexander Crèvecoeur, 18 maart 1923 (vermoedelijk in Het Gooi of omstreken), als altijd met zijn verrekijker in de aanslag. Fotograaf onbekend. Collectie Rob Crèvecoeur

Over de voormalige boerenhoeven langs de Broeksloot en hun bewoners is meermalen in dit tijdschrift bericht. De naam Crèvecoeur wordt in deze bijdragen echter alleen in het onderschrift van illustraties vermeld. Uit zes vogeldagboeken van Alexander Crèvecoeur (1891-1977) die de auteur eind 2015 van Olaf van Hoorn (Antiquariaat Van Hoorn, Nijmegen) ontving, blijkt dat het herenhuis van Oostenburg in het begin van de twintigste eeuw zes jaar lang bewoond is geweest door Johannes Crèvecoeur (1856-1927), zijn echtgenote Jacoba Hermina Wilhelmina Bosch (1859-1939) en hun zoon Alexander.

Volgens de dagboeken kwam het gezin op 1 mei 1906 op Oostenburg wonen en vertrok het in mei 1912 definitief naar 'ons' huis op de Zwartelaan in Voorburg. Dat 'ons' in de dagboeken duidt er wellicht op dat het gezin daar ook al woonde voor het naar Oostenburg vertrok. Johannes Crèvecoeur was tot zijn pensionering werkzaam op het toenmalige Ministerie van Justitie in Den Haag, laatstelijk in de functie van referendaris.

Zoon Alexander bezocht een of meer jaren de kostschool 'In de Wereldt is veel Gevaer' (destijds Instituut-Reiziger 'Huize De Vliet' geheten). Uit een dankbetuiging van zijn vader in een landelijk dagblad blijkt dat Alexander zijn opleiding daar in 1908 met goed gevolg heeft afgesloten. Hij vervolgde zijn middelbare schoolopleiding op een HBS in Den Haag. In 1910 is hij aan de Universiteit van Amsterdam plant- en dierkunde gaan studeren. Hij sloot die studie in 1915 met succes af. Alexander trouwde in 1918 met Nicolasia Agatha Graadt van Roggen (1890-1973). Na hun huwelijk woonden ze kort in Den Haag en Hilversum en vanaf 1922 tot hun overlijden in Laren (NH). Uit het huwelijk zijn twee kinderen geboren: Alexander Lucas (1919-2011) en Johannes (1924-1995).

De dagboeken

Kort nadat Alexander op Oostenburg was komen wonen, begon hij naar vogels te kijken. Over de inhoud van zijn zes dagboeken is in 2017 uitvoerig bericht in een artikel in *Het Vogeljaar*. In deze bijdrage voor Historisch Voorburg wordt de aandacht gericht op de vogels van Oostenburg (boerderij met herenhuis, moestuin en bos) en op de vogels die Alexander waarnam op zijn wandelingen (zoals hij zijn vogeltochtjes steevast in zijn dagboeken aanduidde) in de directe omgeving ervan.

Oostenburg

De dagboek aantekeningen uit de eerste twee jaren zijn zeer summier. Zij beperken zich tot wat Alexander op Oostenburg aan nesten vond. Zo noteerde hij in 1906 in zijn dagboek alleen dat hij de eieren van merel en zanglijster leerde kennen en dat er een paartje boerenzwaluwen in de theekoepel in het bos van Oostenburg broedde. Hij beschreef nauwkeurig hoe het nest

1.02 Dankbetuiging van Johannes Crèvecoeur aan het adres van het Instituut-Reiziger nadat zijn zoon Alexander was geslaagd voor het toelatingsexamen voor de vierde klas HBS in Den Haag. *De Telegraaf*, maandag 20 juli 1908, Avondblad. Collectie Rob Crèvecoeur

eruitzag, hoe het was opgebouwd en hoeveel jongen er uiteindelijk waren uitgevlogen (vijf). Alexander was in alle opzichten een detaillist. Ook in latere jaren hield hij vaak het broedverloop bij van de nesten die hij vond. In 1907 broedde in het theehuis weer een paartje zwaluwen. In juni vond hij in een leipruim in de moestuin een nestje van de grauwe vliegenvanger.

1.03 Oprijlaan naar het herenhuis van *Oostenburg* in 1908 (het woonadres van de Crèvecoeurs van 1906 tot 1912), vlak voor het kappen van de iepenbomen in verband met de uitbreidingsplannen van Voorburg. Foto Alexander Crèvecoeur. Collectie Rob Crèvecoeur

Van 1908 tot 1912 hield hij nauwkeurig bij welke vogelsoorten hij op *Oostenburg* waarnam en welke soorten er ook broedden. Dit heeft uiteindelijk in zijn dagboek uit 1911 geleid tot een samenvattend overzicht van de vogelwereld van *Oostenburg*. Alexander heeft dit overzicht zelf nimmer gepubliceerd. Omdat het een goed beeld geeft van het vogelleven op de boerenhoeven langs de Broeksloot aan het begin van de twintigste eeuw, is het overzicht in 2017 alsnog gepubliceerd. Als eerbetoon aan Alexander Crèvecoeur wordt het hier nogmaals afgedrukt (zie p. 10). In totaal werden door Alexander op *Oostenburg* 70 vogelsoorten waargenomen. Van 26 soorten kon hij met zekerheid vaststellen dat ze er ook hebben gebroed. Van vier soorten achtte hij het broeden waarschijnlijk. Van de vogelweelde op *Oostenburg* is nu niets meer over.

De omgeving van *Oostenburg*

Pas na de zomer van 1908, toen hij Instituut-Reiziger had verlaten, volgen er in de dagboeken aantekeningen over wandelingen in de buurt van *Oostenburg*. Ook op die wandelingen hield hij bij welke soorten hij zag. Zijn dagboeken staan dan ook vol met dag-, maand- en jaarlijsten.

Vanuit *Oostenburg* stak hij meestal de ophaalbrug van de Broeksloot over. Vandaar liep hij dan over het jaagpad in zuidwestelijke richting (door hem Broeksloot 1 genoemd) of in noordoostelijke richting (Broeksloot 2). De route langs Broeksloot 1 eindigde meestal in de *Voordes* of op andere Rijswijkse buitenplaatsen. Ook liep hij daar vaak heen via het Julialaantje, het oude kerkpad dat langs de (voormalige) Rijswijkse buitenplaatsen liep. Wanneer hij langs de

1.04 De voorzijde van de koepel bij *Oostenburg*. Foto Alexander Crèvecoeur, gedateerd 1908. Collectie Rob Crèvecoeur

1.05 De koepel van *Oostenburg* aan de slootzijde. De sloot is een aftakking van de Broeksloot. Foto Alexander Crèvecoeur, gedateerd aan de achterzijde: '13 januari 1911 Oostenburg'. Collectie Rob Crèvecoeur

1.06 De Broeksloot, gezien vanuit het 'bos' van *Oostenburg*, zomer 1910. Foto Alexander Crèvecoeur. Collectie Rob Crèvecoeur

route Broeksloot 2 met de 'aschstaal' (de lokale vuilstortplaats) liep, sloeg hij soms linksaf de Loolaan in, richting boerderij *Het Loo*. Slechts incidenteel liep hij in de polder de weilanden in. Vrijwel alle waarnemingen werden vanaf bestaande wegen en paden gemaakt. Minder vaak gingen de wandelingen naar de Koekamp en het nabijgelegen Haagse Bos. Incidenteel ging de tocht naar wat verder gelegen gebieden. We beperken ons hier echter tot de gebieden die hij vrij frequent binnen de toenmalige gemeentes Voorburg en Rijswijk bezocht.

Broeksloot

Zijn wandelingen langs de Broeksloot met zijn boomrijke boerenhoeven leverden gewoonlijk dezelfde soorten op die hij op *Oostenburg* waarnam. Soms stuitte hij op iets bijzonders. Zo vond

1.07 Voorburg, Broeksloot, links boven *Oostenburg*, daarachter het woonhuis, de boerderij, hooiberg, schuur en ophaalbrug van *Oostenburg*. Foto Alexander Crèvecoeur, circa 1910. Collectie Haags Gemeentearchief

hij op 22 juni 1912 twee paartjes oeverzwaluwen met jongen. De oude vogels hadden hun nestgangen tussen de reten van de planken onder een brug gegraven, een bijzondere nestlocatie. De jongen vlogen enkele dagen later uit. Verheugd was hij ook over een zingende grote lijster op het iets naar het oosten gelegen *Vreugd en Rust*, een soort die hij op *Oostenburg* nimmer zag of hoorde. Buiten de broedtijd werden langs de Broeksloot (maar ook elders binnen zijn actieradius) geregeld grote gele kwikstaarten (een trekvogel uit Noordwest-Europa) en ijsvogels (vooral broedvogels uit eigen land) door Alexander gezien. In de herfst en winter trof hij op de ‘aschstaal’ geregeld bonte kraaien aan, een trekvogel uit Noord- en Oost-Europa, die als zodanig thans vrijwel geheel uit Nederland is verdwenen.

De polder

Over de weidevogelbevolking van de Voorburgse Polder berichtte Alexander dat de Kievit er ‘talrijk’ was (‘ook als broedvogel’), de grutto ‘een gewone zomervogel’ was en de tureluur er ‘geregeld’ voorkwam. Incidenteel noteerde hij een grote groep wulpen en kleine aantallen goudplevieren op trek. In de winter kwam hij soms grote groepen kokmeeuwen, kramsvogels, koperwieken en bonte kraaien tegen (alle vogels uit noordelijke streken).

Overige gebieden

Hij liep geregeld door de bebouwde kom van Voorburg, maar noteerde dan in zijn dagboek alleen bijzondere waarnemingen. Zo beschreef hij uitvoerig zijn ontmoeting met twee kerkuilen die op 31 maart 1912 op de Prinses Mariannelaan ’s avonds door het licht van

1.08 Brug over de Broeksloot naar de oprijlaan van *Het Loo*. Penseel in kleur van A. Crèvecoeur, 1913. Collectie Haags Gemeentearchief

de elektrische lantaarn langs hem heen vlogen. De velduil die hij op 9 augustus 1914 bij het dorp waarnam, was eveneens de moeite van het vermelden waard.

Ook de Rijswijkse buitenplaatsen leverden meestal dezelfde soorten op als *Oostenburg*. Op 27 maart 1912 deed hij echter uitvoerig verslag van een steenuil (volgens de dagboeken toen een vrij gewone soort rond Voorburg en Rijswijk) die hij op de buitenplaats *Den Burch* aan het Juliaalaantje tegenkwam. Hij maakte er in zijn dagboek zelfs een schets van.

De interesse van Alexander voor vogels heeft er ongetwijfeld toe bijgedragen dat hij plant- en dierkunde is gaan studeren. Na zijn afstuderen is hij echter een geheel andere, meer journalistieke richting ingeslagen. Hij eindigde zijn professionele loopbaan als boekhouder bij de firma A. Mauritz & Zn te Bussum. Zijn interesse voor de natuur en de vogels is bij hem echter nimmer gedoofd.

De waarnemingen die Alexander op *Oostenburg* en in de omgeving ervan heeft gedaan, hebben ertoe geleid dat hij nog in zijn studententijd een ‘Avifauna van Den Haag en omstreken’ heeft gepubliceerd. Deze publicatie heeft de basis gevormd voor de lange reeks avifauna’s van Den Haag die in de 100 jaar erna zijn gepubliceerd. Later heeft hij nog een ‘Avifauna van Baarn en

omstreken’ het licht doen zien. De basis daarvoor legde hij op de wandelingen die hij in de jaren ervoor vanuit Baarn maakte wanneer hij bij zijn familie of toekomstige schoonfamilie logeerde.

Andere interesses

Alexander had een brede belangstelling. Hij was lange tijd lid van de ‘Geschiedkundige Vereeniging Die Haghe’ en publiceerde in het blad van die vereniging over opgravingen in Den Haag rond 1750. Hij was ook sociaal actief (onder andere bij de Volksuniversiteit Laren). Verder schilderde hij niet onverdienstelijk. Er zijn in het Haags Gemeentearchief (archieff Leidschendam-Voorburg) acht vrij kleine penseeltekeningen (waaronder zes aquarellen) van zijn hand aanwezig (oudste circa 1907, jongste circa 1927), waarvan er vijf betrekking hebben op Voorburg. De laatste worden alle ten onrechte aan Alexanders in 1919 geboren zoon Alexander Lucas toegeschreven. Deze heeft volgens zijn zoon Rob (1943-) echter nimmer getekend of geschilderd. Ook fotografeerde Alexander al op jonge leeftijd. In het Haags Gemeentearchief bevinden zich 28 zwart-witfoto’s van ‘Crèvecoeur’ (waarvan er 26 op *Oostenburg* en omgeving betrekking hebben), die gezien de datering (circa 1907 tot circa 1917) alle op het conto van Alexander geschreven kunnen worden.

Tabel 1 Avifauna van *Oostenburg* (1906-1911), samengesteld door Alexander Crèvecoeur, aangevuld met twee soorten (Aalscholver, Sperwer) die hij volgens zijn dagboek in 1912, na de samenstelling van zijn overzicht, nog zag.

(Aalscholver)	Torenvalk	Goudhaan
(Blauwe Reiger)	(Boomvalk)	Vuurgoudhaan
Ooievaar	(Smelleken)	Grauwe Vliegenvanger*
(Lepelaar)	(Boomleeuwerik)	Bonte Vliegenvanger
(Gans, soort onbekend)	Boerenwaluw*	Koolmees*
(Wilde Eend)	Huiswaluw*	Pimpelmees*
Sperwer	Witte Kwikstaart*	Glans- en/of Matkop*
Waterhoentje*?	Gele Kwikstaart	Staartmees
(Kievit)	Grote Gele Kwikstaart	Boomklever
(Wulp)	Winterkoning*	Boomkruiper*?
(Zilvermeeuw)	Heggenmus*	Ekster
(Kokmeeuw)	Roodborst*	Gaai
(Visdief)	Nachtegaal	Kauw
Houtduif	Gekraagde Roodstaart*	Roek
Zomertortel*	Zanglijster*	Bonte Kraai
Koekoek	Koperwiek	Zwarte Kraai*
(Kerkuil)	Merel*	Spreeuw*
Steenuil	Tuinfluit*	Wielewaal*?
Gierzwaluw	Braamsluiper*	Huismus*
IJsvogel	Grasmus*	Ringmus*?
Groene Specht	Bosrietzanger*	Vink*
Grote Bonte Specht	Spotvogel*	Groenling*
Kleine Bonte Specht	Fitis*	
Sperwer	Tijftjaf*	

* = broedvogel, ** = vermoedelijke broedvogel, () = alleen overvliegend.

Noot. De veel op elkaar lijkende Glanskop en Matkop werden door Alexander Crèvecoeur nog niet als zodanig onderscheiden en zijn in de dagboeken als 'Zwartkopmees' aangeduid.

Boerenwaluw. Foto Capri23auto via Pixabay

Steenuil. Foto skeeze via Pixabay

Bonte kraai met walnoot. Foto Elstef via Pixabay

Tureluur, een vogel die in Alexander Crèvecoeurs tijd 'geregeld' voorkwam in de Voorburgse Polder. Foto Pirkko Seitsenpiste via Pixabay

Bronnen

Hendrik Brouwer Schut, 'Bouwmanswoningen in Voorburg'. *Historisch Voorburg*, jaargang 9 (2003), nummer 2, p. 4-15.

A. Crèvecoeur, 'Avifauna van Den Haag en omstreken'. *Jaarbericht van de Club van Nederlandsche Vogelkundigen*, jaargang 4 (1914), p. 33-61.

A.C. (= A. Crèvecoeur), 'Avifauna van Baarn en omstreken'. *Jaarbericht van de Club van Nederlandsche Vogelkundigen*, jaargang 6 (1916), p. 25-37.

Martin Hooymans, 'Overzicht van Voorburgse boerderijen'. *Historisch Voorburg*, jaargang 9 (2003), nummer 2, p. 160-177.

Jan Kok, 'Van boerenpad tot laan'. *Historisch Voorburg*, jaargang 14 (2008), nummer 2, p. 32-54.

Kees van der Leer, 'Een deftige laan van boerenafkomst'. *Historisch Voorburg*, jaargang 14 (2008), nummer 2, p. 7-31.

M. Noorduyt-Crèvecoeur, *CREVECOEUR: een Hollandse familie met een Franse naam*. Eigen uitgave, Sleeuwijk (2012).

Arie Spaans & Ruud Vlek, 'De Voorburgse vogelaar Alexander Crèvecoeur aan de vergetelheid ontrukkt'. *Het Vogeljaar* 65 (2017), nummer 3, p. 149-157.

De zes dagboeken van Alexander Crèvecoeur zullen worden ondergebracht in het Gemeentearchief van Leidschendam-Voorburg.

Colofon

Historische Vereniging Voorburg

Secretariaat: Postbus 49
2270 AA Voorburg
Telefoon: 070 3867456
Website: www.historischeverenigingvoorburg.nl
E-mail: info@historischeverenigingvoorburg.nl

Bestuur

A.J. (Arjen) van Aalst, lid
R.M.W. (Renier) van Gelooven, voorzitter
W.J.E. (Evert) van de Graaff, lid
M.T.A.M. (Marcel) van der Lans, secretaris
B. (Bas) Nieuwenhuizen, lid
C.W.A.M. (Kees) van Paridon, lid
E.M. (Eugene) Verkade, penningmeester

Lidmaatschap 2020

25 euro

Penningmeester HVV te Voorburg
ING-rekening: NL26INGB 0000 2883 21
Rabobank-rekening: NL37RABO 0127 6787 43

Historisch Voorburg

Jaargang 26 (2020) nummer 2

Redactie

A.E. (Anne) Jacobs
C.L. (Kees) van der Leer
C.L.H. (Constance) Scholten
P. (Peter) Spanenburg

Redactieadres

Laan van Rustenburg 16
2271 XT Voorburg
Telefoon 070 3868495

Teksten

Arie L. Spaans
Jacques Plugge
Bart Seelemeijer

Vormgeving en beeldbewerking

Ronald Meekel, same-d Voorburg

Druk

Opmeer papier pixels projecten, Den Haag

ISSN 1381-4672

Sponsor

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij de financiële steun van:

C&D MAKELAARDIJ
CAMINADA & DOORSCHODT

Copyright

Overname van teksten uit Historisch Voorburg is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie

De redactie heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de afbeeldingen volgens de wettelijke belangen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de redactie wenden.